

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

મેસર્સ કુરાલી ખાંડસારી ઉદ્યોગ

વિરુદ્ધ

એક્સાઈઝ કમિશનર અને કંટ્રોલર ઓફ મોલાસીસ, યુ.પી. અને અન્ય

૨૦ એપ્રિલ, ૨૦૦૪

[એસ. એન. વરિયવા અને એચ. કે. સેમા, ન્યાયાધીશો]

યુ.પી. શીરા નિયંત્રણ નિયમાવલી, ૧૯૭૪:

નિયમ ૨૪ – "કોઈપણ શીરા"ના પરિવહન પર પરવાનગી વગર પ્રતિબંધ

– ખાંડસરી શીરાના ઉત્પાદકો દ્વારા પડકાર – ઠરાવ્યું, કે "કોઈપણ શીરા"

શબ્દનો અર્થ કોઈપણ શીરા થાય છે અને માત્ર વેક્યુમ પેન પ્રક્રિયા દ્વારા

ઉત્પાદિત શીરા નહીં – આવા નિયમનકારી પગલાં અધિકારક્ષેત્ર વિનાના કે

નિયમ બનાવવાની સત્તા કરતા વધુ નથી – બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬૨ ના

આધારે આવા પ્રતિબંધ હંમેશા લાદી શકાય છે – તે ગેરવાજબી પ્રતિબંધ લાદતા નથી અને બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૯(૧)(જી) નું ઉલ્લંઘન કરતા નથી તેમ કહી શકાય નહીં – યુ.પી. શીરા નિયંત્રણ અધિનિયમ, ૧૯૬૪ – કલમ ૨(ડી) અને ૨૨ – ભારતનું બંધારણ – અનુચ્છેદ ૧૯(૧)(જી) અને ૧૬૨.

યુ.પી. શીરા નિયંત્રણ અધિનિયમ, ૧૯૬૪ (કાયદો)ની કલમ ૨૨ હેઠળ સત્તાના ઉપયોગમાં રાજ્ય સરકાર દ્વારા બનાવવામાં આવેલ યુ.પી. શીરા નિયંત્રણ નિયમાવલી, ૧૯૭૪ (નિયમો) ના નિયમ ૨૪ ને અનુસરીને, કંટ્રોલર ઓફ મોલાસીસે પરવાનગી વગર "કોઈપણ શીરા" ના પરિવહન પર પ્રતિબંધ મૂકતા આદેશો જારી કર્યા. ખાંડસરી શીરાના અરજદાર-ઉત્પાદકે રિટ પિટિશન દાખલ કરીને ઉક્ત આદેશોને પડકાર્યા હતા, જે હાઈકોર્ટે દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવી હતી . તેનાથી અસંતુષ્ટ થઈને, ઉત્પાદકે હાલની અપીલ દાખલ કરી છે.

અરજદાર તરફે એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે, કાયદાની કલમ ૨(ડી) માં સમાવિષ્ટ શીરાની વ્યાખ્યાને ધ્યાનમાં રાખીને, આ કાયદો વેક્યુમ પેન શીરાને લાગુ પડે છે; અને નિયમ ૨૪ જ્યાં સુધી તે શીરાના કબજા, ખરીદી અથવા પરિવહન પર પ્રતિબંધ મૂકવાનો પ્રયાસ કરે છે, તે માત્ર વેક્યુમ પેન પ્રક્રિયા દ્વારા તૈયાર કરાયેલા શીરાને જ લાગુ થઈ શકે છે અને ખાંડસરી શીરાને નહીં કારણ કે નિયમ ૨૪ કાયદાની જોગવાઈઓથી આગળ વધી શકે નહીં.

વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કંટ્રોલર ઓફ મોલાસીસ દ્વારા જારી કરાયેલા આદેશો બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૯(૧)(જી) હેઠળ ખાતરીપૂર્વક આપવામાં આવેલા વેપારની સ્વતંત્રતાના અધિકારને પ્રતિબંધિત કરે છે; અને યોગ્ય માર્ગ એ હતો કે ખાંડ મિલોના પરિસરમાં જ અને આવા શીરા પ્રાપ્ત કરનાર પરિસર પર ચકાસણી કરીને નજીકથી તપાસ રાખવી.

અપીલને ફગાવી દેતા, કોર્ટે ઠરાવ્યું કે:

૧. પરિસર પર નજર રાખવી એ નિયંત્રણની એક પદ્ધતિ હોઈ શકે છે. જોકે, પરિવહનકર્તાઓને પરવાનગી લેવાની જરૂરિયાત પણ નિયંત્રણની એક પદ્ધતિ છે. આવા નિયમનકારી પગલાં ગેરવાજબી પ્રતિબંધ લાદતા નથી અને બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૯(૧)(જી) હેઠળ ખાતરીપૂર્વક આપવામાં આવેલા વેપાર કરવાનો અધિકારને અસર કરે છે તેવા આધાર પર તેને પડકારી શકાય નહીં. (૪૧૭-એ-બી)

૨. કંટ્રોલર ઓફ મોલાસીસ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશો અધિકારક્ષેત્ર વિના અને નિયમ બનાવવાની સત્તા કરતા વધુ છે એમ કહી શકાય નહીં. કાયદાનો હેતુ વેક્યુમ પેન શીરાને નિયંત્રિત કરવાનો છે. આ ઉદ્દેશને હાંસલ કરવા માટે કોઈપણ શીરાની હેરફેરનું નિયમન કરવું જરૂરી રહેશે. આમ, નિયમ ૨૪ માં આવેલ "કોઈપણ શીરા" શબ્દનો અર્થ કોઈપણ શીરા જ હોવો જોઈએ અને માત્ર

વેક્ચુમ પેન પ્રક્રિયા દ્વારા ઉત્પાદિત શીરા નહીં. જો એમ માની લઈએ કે નિયમ બનાવવાની સત્તાથી સરકારને આવો નિયમ બનાવવાની સત્તા ન હતી, તો પણ બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬૨ ના આધારે આવા પ્રતિબંધ હંમેશા લાદી શકાય છે.
[૪૧૭-ડી-ઈ]

નિશમ્બર દયાલ ચંદ્ર મોહન વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી., [૧૯૮૨] ૧
એસસીસી ૩૯, પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

સિવિલ અપીલેટ જ્યુરિસ્ટિક્શન: સિવિલ અપીલ નંબર ૪૭૯૬/૧૯૯૮.

રિટ પિટિશન નંબર ૪૩૭૪૪/૧૯૯૭ માં અલાહાબાદ હાઈકોર્ટના
૧૮.૨.૯૮ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અરજદાર તરફે સુશ્રી સંધ્યા ગોસ્વામી.

પ્રતિવાદીઓ તરફે દિનેશ ઢિવેદી, સુશ્રી નિરંજના સિંહ, રજનીશ પ્રસાદ,
કે.સી. દુઆ, અશોક કે. શ્રીવાસ્તવ અને પી.કે. ચક્રવર્તી.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયાધીશ એસ.એન. વરિયવા દ્વારા આપવામાં આવ્યો
હતો.

આ અપીલ અલાહાબાદ હાઈકોર્ટના ૧૮ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૯૮ ના ચુકાદા વિરુદ્ધ છે. ૧૦ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૭, ૧૧ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૭ અને ૧૯ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૭ ના આદેશોને પડકારતી અરજદારોની રિટ પિટિશનને ફગાવી દેવામાં આવી છે.

આ આદેશો ઉત્તર પ્રદેશ શીરા નિયંત્રણ અધિનિયમ, ૧૯૬૪ (ત્યારબાદ કાયદો તરીકે ઉલ્લેખિત) અને તેના હેઠળ બનાવવામાં આવેલા નિયમો હેઠળ જારી કરવામાં આવ્યા છે. કાયદાની કલમ ૨(એ) "કંટ્રોલર" ને કંટ્રોલર ઓફ મોલાસીસ તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરે છે. કલમ ૨(ડી) "શીરા" ને વેક્યુમ પેન દ્વારા શેરડી અથવા ગોળમાંથી ખાંડના ઉત્પાદનના અંતિમ તબક્કામાં ઉત્પન્ન થતા ભારે, ઘેરા રંગના ચીકણા પ્રવાહી તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરે છે, જ્યારે પ્રવાહી પોતે અથવા કોઈપણ સ્વરૂપ અથવા મિશ્રણમાં ખાંડ ધરાવે છે. કલમ ૨(એચ) "સુગર ફેક્ટરી" અથવા "ફેક્ટરી" ને એવા કોઈપણ પરિસર તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરે છે જ્યાં વીસ કે તેથી વધુ કામદારો કામ કરી રહ્યા હોય અને જેમાં વેક્યુમ પેન દ્વારા શક્તિની મદદથી ખાંડના ઉત્પાદન સાથે સંબંધિત ઉત્પાદન પ્રક્રિયા ચાલુ હોય અથવા સામાન્ય રીતે ચાલુ હોય. કાયદાની કલમ ૨૨ રાજ્ય સરકારને નિયમો બનાવવાની સત્તા આપે છે. રાજ્ય સરકારે ચુ.પી. શીરા નિયંત્રણ નિયમાવલી, ૧૯૭૪ (ત્યારબાદ નિયમો તરીકે ઉલ્લેખિત) બનાવી છે. નિયમ ૨૨ એ જોગવાઈ કરે છે કે ખાંડ ફેક્ટરીમાં ઉત્પાદિત શીરા માત્ર ડિસ્ટિલરીઓ અથવા ઔદ્યોગિક

વિકાસના હેતુઓ માટે સદ્ભાવપૂર્વક જરૂરી હોય તેવી અન્ય વ્યક્તિઓને જ વેચવામાં આવશે અથવા પૂરા પાડવામાં આવશે. નિયમ ૨૪ નીચે મુજબ છે:

"૨૪. શીરાના પરિવહન પર પ્રતિબંધ.- કોઈ પણ વ્યક્તિ, કંટ્રોલર પાસેથી લેખિતમાં પરવાનગી મેળવ્યા સિવાય, કોઈપણ શીરાને ઉત્તર પ્રદેશની બહાર પરિવહન કરશે નહીં અથવા પરિવહન કરાવશે નહીં."

આ નિયમ અનુસાર, કંટ્રોલર દ્વારા ૧૦ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૭, ૧૧ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૭ અને ૧૯ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૭ ના આદેશો જારી કરવામાં આવ્યા હતા, જેમાં પરવાનગી વિના "કોઈપણ શીરા" ના પરિવહન પર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો હતો. ખાંડસરી શીરાના ઉત્પાદક એવા અરજદારોને આ આદેશથી નારાજગી હતી અને તેમણે આદેશોને આ આધારે પડકાર્યા હતા કે આવો પ્રતિબંધ ભારતની બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૯(૧)(જી) હેઠળ ખાતરીપૂર્વક આપવામાં આવેલા તેમનો વેપાર કરવાનો અધિકાર પર ગેરવાજબી પ્રતિબંધ લાદે છે અને આ આધારે પણ કે નિયમ ૨૪ કાયદાથી આગળ વધી શકતો નથી અને જે શીરા વેચ્યુમ પેન દ્વારા ઉત્પાદિત થતા નથી તેને લાગુ થઈ શકતો નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે કાયદો માત્ર વેચ્યુમ પેન શીરાને જ લાગુ પડે છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે આ કલમ ૨(ડી) માં "શીરા" શબ્દની વ્યાખ્યા પરથી સ્પષ્ટ છે.

એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે "સુગર ફેક્ટરી" અથવા "ફેક્ટરી" શબ્દની વ્યાખ્યા પણ સ્પષ્ટ કરે છે કે કાયદો ફક્ત તે જ સુગર ફેક્ટરીઓ અથવા ફેક્ટરીઓને લાગુ પડે છે જે વેક્યુમ પેન પ્રક્રિયા દ્વારા ખાંડનું ઉત્પાદન કરે છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે કલમ ૨૨ હેઠળ જે નિયમો બનાવી શકાય છે તે કાયદાની જોગવાઈઓથી વધી શકતા નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે નિયમ ૨૪ જ્યાં સુધી તે શીરાની ખરીદી, પરિવહન અથવા કબજા પર પ્રતિબંધ મૂકવાનો પ્રયાસ કરે છે, તે માત્ર વેક્યુમ પેન પ્રક્રિયા દ્વારા તૈયાર કરાયેલા શીરાને જ લાગુ થઈ શકે છે અને ખાંડસરી શીરાને નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે નિયમ ૨૪ માં "કોઈપણ શીરા" શબ્દનો અર્થ આવશ્યકપણે વેક્યુમ પેન પ્રક્રિયા દ્વારા તૈયાર કરાયેલ કોઈપણ શીરા જ હોવો જોઈએ. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે તેથી, પરવાનગી વિના શીરાના પરિવહનને અટકાવતા ત્રણ આદેશો ફક્ત વેક્યુમ પેન દ્વારા તૈયાર કરાયેલા શીરાને જ લાગુ પડી શકે છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે જો આ આદેશો કોઈપણ શીરાના પરિવહન પર પ્રતિબંધ મૂકવાનો પ્રયાસ કરે, તો તે ભારતની બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૯(૧) (જી) હેઠળ ખાતરીપૂર્વક આપવામાં આવેલા વેપારની સ્વતંત્રતાના અધિકારને પ્રતિબંધિત કરે છે અને કલમ ૨૨ હેઠળ નિયમ બનાવવાની સત્તાના ક્ષેત્રની બહાર છે.

બીજી તરફ, શ્રી ઢિવેદી એ દર્શાવે છે કે યુ.પી. માં ૯૦% શીરા વેક્યુમ પેન પ્રક્રિયા દ્વારા ઉત્પાદિત થાય છે. તેમણે રજૂઆત કરી કે કાયદાનો હેતુ વેક્યુમ પેન શીરાના પુરવઠા અને વેચાણને નિયંત્રિત કરવાનો હતો જેથી તે રાજ્યના ઉદ્યોગો માટે ઉપલબ્ધ રહે. તેમણે રજૂઆત કરી કે કલમ ૭ અને ૮ શીરાના નિકાલ, વેચાણ અને પુરવઠાના નિયમનની પરવાનગી આપે છે. તેમણે રજૂઆત કરી કે ખાંડસરી શીરાની નિકાસના બહાને, વેક્યુમ પેન શીરાની રાજ્યની બહાર દાણચોરી કરવામાં આવી રહી હતી. તેમણે દર્શાવ્યું કે માત્ર જોઈને વેક્યુમ પેન શીરાને ખાંડસરી શીરાથી અલગ પાડવું અશક્ય છે. તેમણે દર્શાવ્યું કે આ તફાવત ફક્ત શીરાને પ્રયોગશાળામાં પરીક્ષણ માટે મોકલીને જ જાણી શકાય છે. તેમણે રજૂઆત કરી કે ખાંડસરી શીરા તરીકે વેક્યુમ પેન શીરાની દાણચોરીને નિયંત્રિત કરવા માટે શીરાના પરિવહનને નિયંત્રિત કરવું જરૂરી હતું. તેમણે રજૂઆત કરી કે કાયદાની કલમ ૨૨ એ રાજ્ય સરકારને કાયદાના હેતુને પાર પાડવા માટે નિયમો બનાવવાની સત્તા આપી. તેમણે સ્વીકાર્યું કે કાયદાનો હેતુ વેક્યુમ પેન શીરાના વેચાણ અને પુરવઠાને નિયંત્રિત કરવાનો હતો. તેમણે રજૂઆત કરી કે આમાં તેના ગેરકાયદેસર અથવા ગેરકાયદેસર નિકાલને નિયંત્રિત કરવાનો સમાવેશ થાય છે. તેમણે રજૂઆત કરી કે નિયંત્રણની એક પદ્ધતિ પરવાનગી વિના કોઈપણ પ્રકારના શીરાના નિકાલને અટકાવવાની હતી. તેમણે રજૂઆત કરી કે પરવાનગી લેવાની જરૂર હતી જેથી સરકાર ચકાસી શકે કે માત્ર ખાંડસરી શીરાની જ નિકાસ થઈ રહી છે. તેમણે જણાવ્યું કે જો ખાંડસરી શીરાની નિકાસ કરવાની

હોય તો પરવાનગી આપવામાં આવશે. તેમણે રજૂઆત કરી કે હાલમાં ટૂકોને અનેક દિવસો સુધી રોકી રાખવી પડે છે જ્યાં સુધી તેમના દ્વારા લઈ જવામાં આવતા શીરાનું પરીક્ષણ ન થાય તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે કે વેક્યુમ પેન શીરાની નિકાસ થઈ રહી નથી. તેમણે રજૂઆત કરી કે નિયમ રજ ઘડવાનો હેતુ એ સુનિશ્ચિત કરવાનો હતો કે કાયદાની કલમ ૧૪ હેઠળ આપવામાં આવેલી શોધ અને જમીની સત્તાનો ઉપયોગ કરવાની જરૂર ન પડે, કારણ કે એકવાર પરવાનગી આપવામાં આવે, તો તે જાણી શકાય કે શું પરિવહન થઈ રહ્યું છે તે ખાંડસરી શીરા છે.

આના જવાબમાં સુશ્રી ગોસ્વામીએ રજૂઆત કરી કે અલાહાબાદ હાઈકોર્ટે પહેલેથી જ નોંધ્યું હતું કે ખાંડસરી શીરાના પરિવહનકર્તાઓને તેમના ટૂકોને રોકી રાખવાથી હેરાન કરવામાં આવી રહ્યા હતા અને નિર્દેશ આપ્યો હતો કે યોગ્ય માર્ગ એ હતો કે ખાંડ મિલોના પરિસરમાં જ અને આવા શીરા પ્રાપ્ત કરનાર પરિસર પર ચકાસણી કરીને નજીકથી તપાસ રાખવી. તેમણે કોર્ટને રિટ પિટિશન નંબર ૩૯૭૩૩/૧૯૯૮ માં ૧૧ ડિસેમ્બર ૧૯૯૮ ના ચુકાદાનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો. જોકે, આ ચુકાદો નિયમ રજ અથવા પડકારાયેલા આદેશો સાથે સંબંધિત નથી અથવા તેનો વિચાર કરતા નથી. આ ચુકાદો નિયંત્રણની જરૂરિયાતને પણ માન્યતા આપે છે. પરિસર પર નજર રાખવી એ નિયંત્રણની એક પદ્ધતિ હોઈ શકે છે. જોકે, પરિવહનકર્તાઓને પરવાનગી લેવાની જરૂરિયાત પણ નિયંત્રણની એક

પદ્ધતિ છે. આવા નિયમનકારી પગલાં ગેરવાજબી પ્રતિબંધ લાદતા નથી અને બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૯(૧)(જી) હેઠળ ખાતરીપૂર્વક આપવામાં આવેલા વેપાર કરવાનો અધિકારને અસર કરે છે તેવા આધાર પર તેને પડકારી શકાય નહીં. બિશમ્બર દયાલ ચંદ્ર મોહન વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. ના કેસમાં આ કોર્ટે (૧૯૮૨) ૧ એસસીસી ૩૯ માં એવું ઠરાવ્યું છે કે એક નિયમનકારી પગલાં કે જેમાં ડેપ્યુટી માર્કેટિંગ ઓફિસર અથવા સિનિયર માર્કેટિંગ ઓફિસરના સમર્થનની જરૂર હતી તે દેશમાં વેપાર, વાણિજ્ય અને વ્યવહારની સ્વતંત્રતા પર પ્રતિબંધ નથી. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું કે જો આ પ્રતિબંધો તરીકે ગણવામાં આવે તો પણ આ રીતે લાદવામાં આવેલી મર્યાદાને મનસ્વી અથવા અતિશય પ્રકૃતિની ગણી શકાય નહીં. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું કે આવા પ્રતિબંધો વાજબીપણાની કસોટીને સંતોષે છે.

અમે એ રજૂઆતને પણ સ્વીકારી શકતા નથી કે આ આદેશો અધિકારક્ષેત્ર વિનાના અને નિયમ બનાવવાની સત્તા કરતા વધુ છે. કાયદાનો હેતુ વેક્યુમ પેન શીરાને નિયંત્રિત કરવાનો છે. આ ઉદ્દેશને હાંસલ કરવા માટે કોઈપણ શીરાની હેરફેરનું નિયમન કરવું જરૂરી રહેશે. આમ, નિયમ ૨૪ માં "કોઈપણ શીરા" શબ્દનો અર્થ આવશ્યકપણે કોઈપણ શીરા જ હોવો જોઈએ અને માત્ર વેક્યુમ પેન પ્રક્રિયા દ્વારા ઉત્પાદિત શીરા નહીં. જો એમ માની લઈએ કે નિયમ બનાવવાની સત્તાથી સરકારને આવો નિયમ બનાવવાની સત્તા ન હતી, તો પણ

ભારતની બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬૨ ના આધારે આવા પ્રતિબંધ હંમેશા લાદી શકાય છે.

તેથી, અમે હાઈકોર્ટના ચુકાદામાં કોઈ ખામી જોતા નથી. અપીલ ફગાવી દેવામાં આવે છે. ખર્ચ સંબંધિત કોઈ આદેશ રહેશે નહીં.

અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.